

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

Helsinki, 29.5.2017

Asia: Svenska Finlands folktingin lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä liittyen sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä maakuntauudistukseen ja lakiin asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Viite: Kutsu asiantuntijakuulemiseen ja kirjallisen lausunnon toimittamiseen 15.5.2017

LAUSUNTO

Svenska Finlands folkting kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto kyseessä olevista uudistuksista. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa kielellisiä oikeuksia koskeviin kysymyksiin.

Nykytilanteessa ei riittävässä määrin huomioida asukkaiden perustuslaillista oikeutta saada sosiaali- ja terveydenhuoltoa ruotsiksi ja suomeksi samanlaisten perusteiden mukaan. Puutteet on nostettu esiin Valtioneuvoston kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta (2006, 2009 ja 2013) ja kansainvälisissä asiantuntija-arvioinneissa, kuten Euroopan neuvoston asiantuntijakomitean raportissa Euroopan alueellisten tai vähemmistökielten peruskirjan soveltamisesta (2012) ja Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen neuvoa-antavan komitean raportissa (2016).

Yhtenä uudistuksen tavoitteena on varmistaa, että koko väestöllä on yhdenvertaisesti käytettävissään sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut. Tämä käsittää myös yhdenvertaisuuden kieliryhmien välillä. Jotta palvelut ovat tasavertaisesti saatavilla ruotsiksi ja suomeksi, on tärkeää arvioida uudistuksen seurauksia ruotsinkieliselle väestölle.

Folktingetin mukaan ehdotuksen arvio vaikutuksista kielellisiin oikeuksiin painottaa vahvasti juridista näkökulmaa. Kun kyse on poikkeuksellisen laajasta uudistuksesta, tulisi käytännön vaikutuksia kielellisiin oikeuksiin ja oikeuteen sosiaali- ja terveydenhuoltoon selvittää tarkemmin.

MAAKUNTALAKI

Asukkaiden vaikuttamismahdollisuudet

Uudistus vaikuttaa suoraan ruotsinkielisen väestön mahdollisuuksiin osallistua päätöksentekoon, kun ruotsinkielisen väestön prosentuaalinen osuus pienenee maakunnissa kuntiin verrattuna. Ruotsinkielisten henkilöiden pienempi osuus ei kuitenkaan ole ainoa muutos, joka vaikuttaa ruotsinkielisen väestön osallistumiseen maakunnan päätöksentekoon. Sen seurauksena ruotsinkielisellä väestöllä tulee kyseessä olevan esityksen perusteella olemaan merkittävästi pienemmät mahdollisuudet vaikuttaa ruotsinkielistä väestöä koskeviin päätöksiin. Tällaista demokraattisten oikeuksien syövyttämistä ei Folktingetin mukaan voi hyväksyä.

Folktinget viittaa tässä julkisen vallan velvollisuuteen edistää asukkaiden demokraattisia oikeuksia. Perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on

huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Ehdotuksessa kielivähemmistön – suomen tai ruotsin – vähentyneitä demokraattista osallistumista korvaa kielivähemmistön vaikuttamistoimielin (maakuntalain 27 §). Folktinget on kuitenkin sitä mieltä, että toimielin ei ole tarpeeksi vahva turvatakseen kielivähemmistön osallistumisoikeudet perustuslain 14 §:n ja 17 §:n mukaisesti. Ongelmallista on se, että hallitus mainitsee ruotsinkielisten tosiasiallisten osallistumismahdollisuuksien heikkenevän päätöksenteossa samalla, kun heikennetään toimielimen asemaa säännönmukaisesta lautakunnasta vaikuttamistoimielimeen.

Vaikuttamistoimielin ei ole varsinainen lautakunta, jolla voisi olla julkista valtaa. Toimielin ei myöskään ole sidottu maakunnan hallintoon eikä toimielimelle ole turvattu riittävästi resursseja ja osallistumista tehtävän suorittamiseksi. Vaikuttamistoimielimen asemaa tulee siksi vahvistaa monilta osin.

Ottaen huomioon vaikuttamiselimen keskeisen roolin Folktinget edellyttää, että vaikuttamistoimielin on maakuntalain 6 luvun 29 §:n 1 momentin mukainen lakisääteinen ja pakollinen lautakunta. Vaikuttamistoimielintä koskeva sääntely tulee täten siirtää maakuntalain 6 lukuun niin, että toimielimen asema pakollisena lautakunta todetaan 29 §:n 1 momentissa maakunnan toimielimistä, ja toimielimen tarkempi sääntely tulee siirtää 5 luvusta 6 lukuun. "Kielivähemmistön lautakunta" voisi olla sopiva nimi toimielimelle.

Toimielimen muodollisen aseman vahvistaminen lakisääteiseksi lautakunnaksi ei yksinomaan riitä. Toimielimelle on lisäksi turvattava tosiasiallinen tiedonsaanti ja osallistuminen maakunnan päätöksentekoon. Tämän saavuttamiseksi säännöksessä on säädettävä, että toimielimen puheenjohtaja on maakuntahallituksen jäsen. Folktinget pitää tätä edellytyksenä sille, että kielivähemmistöllä on faktinen mahdollisuus toteuttaa demokraattista oikeuttaan vaikuttaa päätöksentekoon kaksikielisissä maakunnissa.

Jotta lautakunnalla on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon, säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on nimenomaan todettava, että vaikuttamistoimielimen tekemät palvelutarvetta koskevat selvitykset, arvioinnit ja määritelmät otetaan huomioon maakunnan päätöksenteossa. Tästä oli olemassa säännös lain tasolla viime vaalikauden esityksessä sote-uudistukseksi, HE 324/2014. Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on myös mainittava, että maakuntahallituksen tulee ottaa käsittelyyn toimielimen vuosittainen kertomus palvelujen toteutumisesta vähemmistön kielellä.

Folktinget esittää, että maakuntalain 29 §:n 1 momenttia maakunnan toimielimistä täydennetään seuraavasti:

Maakunnassa on oltava maakuntavaltuuston lisäksi maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Kaksikielisissä maakunnissa on lisäksi oltava kielivähemmistön lautakunta.

Folktinget ehdottaa, että ehdotettu maakuntalain 27 § siirretään maakuntalain 6 lukuun seuraavin muutoksin:

Xx § Kielivähemmistön lautakunta

Kaksikielisissä maakunnissa on kielivähemmistön, ruotsin tai suomen, lautakunta. Lautakunnan jäseniksi valitaan maakunnan kielivähemmistöön kuuluvia asukkaita edustavia henkilöitä.

Kielivähemmistön lautakunnan tehtävänä on selvittää, arvioida ja määritellä maakunnan kielellisen vähemmistön omalla kielellä tarjottavien palvelujen tarvetta sekä seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Lautakunnan tehtävänä on selvitysten, arvioinnin ja seurannan perusteella tehdä maakuntahallitukselle ehdotuksia kielivähemmistön palvelujenkehittämiseksi sekä henkilöstön kielitaitovaatimuksista ja kielitaidon kehittämisestä. Lautakunnalla voi olla myös muita maakuntahallituksen määräämiä tehtäviä. Lautakunnan on annettava vuosittain maakuntahallitukselle kertomus palvelujen toteutumisesta vähemmistön kielellä.

Folktinget ehdottaa, että ehdotetun maakuntalain 30 §:ää toimielinten kokoonpanosta täydennetään seuraavasti:

Kaksikielisissä maakunnissa vähintään yksi maakuntahallituksen jäsen edustaa ruotsinkielistä väestöä.

Toimielimellä tulee myös olla maakuntalain 24 §:n 2 momentin mukainen aloiteoikeus ja asia on otettava käsiteltäväksi kuuden kuukauden kuluessa. Lisäksi on tärkeää, että lautakunnan esittelijällä on virkamiesvastuu.

Kasvupalvelut

Maakuntalakiehdotuksessa esitetään, että maakunta järjestää yritys-, työ- ja elinkeinopalveluja. Esityksen perusteluista käy ilmi, että mm. ELY-keskusten ja TE-toimistojen palvelut yhdistetään kasvupalveluiksi. Palveluiden tarkempaa rakennetta ja sisältöä koskeva lainsäädäntö on valmisteltavana, mutta kyseessä olevasta lakiehdotuksesta käy ilmi, että palveluissa tullaan käyttämään järjestäjä-tuottaja-mallia. Maakunnille annetaan järjestämisvastuu, kun taas tuotanto markkinoistetaan niin, että asiakas voi valita kunnan, yksityisten ja kolmannen sektorin tuottajien välillä.

Tilanne on haastava ruotsinkielisen väestön kannalta, sillä se muodostaa harvemmin tuottajia kiinnostavia suuria markkinoita siinä määrin, että kilpailu ja valinnanvapaus toteutuisivat kauttaaltaan. Jos kasvupalvelut toteutetaan ilmoitetun mallin mukaisesti, on täysin välttämätöntä varmistaa, että palvelut toimivat molemmilla kansalliskielillä. Tämän täytyy olla etusijalla kasvupalveluita koskevan lainsäädännön valmistelussa.

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISLAKI

11 § Palvelujen kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin

Luonnoksen 11 §:ssä säädetään palveluiden kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin. Säännöksen 2 momentin mukaan laaja ympärivuorokautinen päivystys keskitetään 12 maakuntaan. Merkittävää on se, että Pohjanmaan maakunta ei ole yksi näistä maakunnista. Se tarkoittaa sitä, että Vaasan keskussairaala ei ehdotuksen mukaan tarjoa laajaa

päivystystä, mikä on ongelmallista kielellisten oikeuksien kannalta. Väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi sen sijaan Etelä-Pohjanmaan maakunta saa tehtäväkseen järjestää laajaa päivystyspalvelua myös ruotsiksi.

Folktinget ei voi hyväksyä tällaista ratkaisua, jossa Etelä-Pohjanmaalle annetaan vastuu laajasta päivystyspalvelusta Pohjanmaan maakunnan kustannuksella. Folktinget esittää seuraavat perusteet:

Folktinget viittaa perustuslain säännöksiin sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä kielestä. Perustuslain 17 §:n 2 momentin, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Tämä käsittää myös riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet edellyttävät, että kansalliskielet ovat sekä muodollisesti että faktisesti samanvertaisia ja että oikeudet toteutetaan tavalla, joka toimii myös käytännössä.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin, oikeus sosiaaliturvaan, mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Kokonaisuutena arvioituna perustuslain 17 § ja 19 § tarkoittavat sitä, että kun oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin varmistetaan, on myös kielelliset oikeudet turvattava.

Perustuslain 122 §:n, hallinnollinen jaotus, mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Professori Olli Mäenpää on lausunnossaan (1.7.2016) Ruotsinkieliselle neuvontaryhmälle, yhteistyö Folktingetin ja Suomen Kuntaliiton ruotsinkielisen osaston välillä, ottanut kantaa perustavanlaatuisiin kielellisiin oikeuksiin ajankohtaisessa uudistuksessa. Mäenpään mukaan perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet tulee turvata toimivana elementtinä, joka sisällytetään hallinnolliseen järjestämiseen ja riittävien sosiaali-, terveys- ja sairaanhoitopalvelujen toimeenpanoon. Oikeutta riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ei Mäenpään mukaan voi turvata tavalla, joka sivuuttaa perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet.

Professori Mäenpään mukaan hallinnollisille tarkoituksenmukaisuusnäkökohdille ja taloudellisille näkökohdille ei lainvalmistelussa voi antaa yhtä paljon tai enemmän painoarvoa kuin perusoikeuksille.

Folktingetin mukaan on hyvin epätodennäköistä, että valittu ratkaisu voisi turvata kielelliset oikeudet, sillä toimivan kaksikielisen palvelun luominen suomenkielisellä alueella sijaitsevassa suomenkielisessä järjestössä on erittäin haastavaa. Tätä taustaa vasten Folktinget katsoo, että hallinnolliset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat on esityksessä selvästi asetettu etusijalle kielellisiin oikeuksiin nähden.

Esityksen kielellisten vaikutusten arvioinnissa (s. 279) todetaan, että ehdotettu ratkaisu on parempi mm. potilasturvallisuuden kannalta. Folktinget korostaa, että kiireellisissä tapauksissa kieli on ennen kaikkea potilasturvallisuuskysymys. Hoitohenkilökunnan ja potilaan välinen kommunikaatio voi olla ratkaiseva hyvän hoitotuloksen saavuttamiseksi. Suomessa meillä ei ole oikeaa käsitystä tästä, sillä hoitovirheiden selvittämisessä (Valvira) ei oteta huomioon potilaan äidinkieltä.

Ottaen huomioon, että ehdotuksella on kauaskantoisia seurauksia kielellisille oikeuksille, perustelut päivystysrakenteelle ja sille, että Pohjanmaan maakunta ei saa laajaa päivystystä, ovat selvästikin riittämättömät. Folktinget edellyttää, että lakiehdotusta muutetaan siten, että Pohjanmaan maakunta saa laajan ympärivuorokautisen päivystyksen.

Folktinget edellyttää, että tasavallan presidentin lausuma terveydenhuoltolain muutoksen vahvistamisen yhteydessä huomioidaan. Presidentti Sauli Niinistön mukaan päivystyspalveluja voidaan siirtää Vaasasta Seinäjoelle vain, jos siirrettäessä vallitsee varmuus siitä, että potilaat saavat kyseiset palvelut valintansa mukaan suomen tai ruotsin kielellä. Ajankohtaisen laajan päivystyspalvelun siirtäminen vaatii erityistä seurantaa, jotta voidaan varmistaa, että palvelu pitkällä aikavälillä täyttää lain vaatimukset.

Maakunnan palvelujen suunnittelu, kehittäminen ja ohjaus

Kielellisten oikeuksien käytännön toteutuminen edellyttää hyvin suunniteltua ja koordinoitua panostusta kaikilta asiaankuuluvilta toimijoilta. Tyydyttävän lopputuloksen saavuttamiseksi työ kielellisten oikeuksien huolehtimisesta on aloitettava jo palvelujen suunnitteluvaiheessa.

Ehdotuksen 16 §:n mukaan maakunnat sovittavat keskenään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhteen maakuntien yhteistyösopimuksessa. Säännöksen mukaan maakuntien on muun muassa sovittava kielellisten oikeuksien varmistamisesta ja sen edellyttämistä toimenpiteistä. Folktinget katsoo kuitenkin, että maakuntien sisäisillä asiakirjoilla, lähinnä maakunnan palvelustrategia (14 §) ja maakunnan palvelulupaus (15 §), on ratkaiseva merkitys kielellisten oikeuksien turvaamiselle käytännössä. Asiakirjojen perustavanlaatuisen merkitys huomioiden on ongelmallista, että kielellisiä kysymyksiä ei ole huomioitu säännöksissä eikä niiden perusteluissakaan.

Maakunnan tulee palvelustrategiassaan ja palvelulupauksessaan selittää, millä tavoin kielellisistä oikeuksista huolehditaan. Maakunnan tulee selkeästi selvittää, miten se aikoo varmistaa ruotsin- ja suomenkielisen väestön yhdenvertaisuuden käytännössä. Valinnanvapauden kielelliset näkökohdat, hankintamenettely, lähipalvelut, digitaaliset palvelut, asiakasasiakirjat, tieto ja viestintä, henkilöstön kielitaitovaatimukset ja strategiat hoitoketjujen toimivuudesta ruotsiksi ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka ovat toimivan sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ratkaisevia maakunnan kielivähemmistön kannalta. Tässäkin maakunnan on selvítettävä, miten se takaa katkeamattoman hoitoketjun ruotsiksi yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten Kelan ja yksityisten yhtiöiden, kanssa.

LAKI MAAKUNTALAIN, SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN JA PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN VOIMAANPANOSTA

Väliaikainen hallinto aloittaa maakuntien rakennetta ja palveluiden tuottamista koskevien asioiden valmistelun. Valmistelu tulee todennäköisesti määrittämään, miten palvelu järjestetään ja tuotetaan maakunnissa pitkän aikaa eteenpäin. Sen vuoksi on tarpeellista, että väliaikaisessa hallinnossa on laajaa asiantuntemusta siitä, miten ruotsinkieliset rakenteet ja ruotsinkielinen palvelu järjestetään, jotta maakunta voi täyttää lakisääteiset velvoitteensa.

Siksi on huolestuttavaa, että voimaanpanolaista puuttuu säännöksiä kielellisistä näkökohdista väliaikaisen hallinnon ja valmistelun osalta. Vähimmäisvaatimus on se, että

väliaikaisella valmistelutoimielimellä on kaksikielisissä maakunnissa jäseniä, joilla on asiantuntemusta palvelun järjestämisestä kahdella kielellä.

LAKI MAAKUNTIEN RAHOITUKSESTA

Maakuntien lähtökohdat tulevat olemaan hyvin erilaiset, koska sekä olosuhteet että palveluntarve vaihtelevat voimakkaasti. Koska maakunnilta puuttuu verotusoikeus, niiden mahdollisuudet vaikuttaa omaan talouteensa ovat samalla rajoitetut. Ehdotuksen 3 §:ssä, valtion rahoitus maakunnille, mainittujen tekijöiden muodostuminen ja painottaminen on keskeistä, jotta maakunnilla on tasavertaiset lähtökohdat ja ne pystyvät hoitamaan lakisääteiset tehtävänsä.

Maakuntien rahoitusta koskevan täydentävän esityksen (he 57/2017 vp) 3 §:ssä ehdotetaan lisättäväksi kasvupalvelutekijät ja maatalousyrietykset. Samalla aiotaan säätää alkuperäisten tekijöiden keskinäistä painotusta merkittävällä tavalla. Muun muassa kaksikielisyyden ja saaristoisuuden painoarvoa on laskettu.

Folktinget toteaa, että sekä kaksikielisyyden että saaristoisuuden ovat tekijöitä, jotka tulevat vaikuttamaan maakunnan talouteen muun muassa siksi, että palvelun tuotanto tulee kalliimmaksi. Tätä taustaa vasten Folktinget katsoo ongelmalliseksi sen, että mainittujen tekijöiden painoarvoja esitetään laskettavaksi. Folktinget puoltaa nyt käsittelyssä olevassa esityksessä HE 15/2017 annettuja painoarvoja.

LAKI ASIAKKAAN VALINNANVAPAUESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA

Palvelun yhdenvertainen saavutettavuus

Valinnanvapaus voi paikoitellen, etenkin taajamissa, parantaa palvelun saatavuutta. Se koskee myös ruotsinkielisen palvelun saatavuutta. Suomessa merkittävä osa väestöstä asuu kuitenkin alueilla, jotka eivät ole kovinkaan houkuttelevia yksityisten palveluntuottajien kannalta. Vaarana on, että yksityiset palveluntuottajat kiinnostuvat ensisijaisesti keskisuurista ja suuremmista taajamista, jolloin haja-asutusalueet ja kielivähemmistö ovat vähemmän houkuttelevia. Se voi johtaa siihen, että merkittävää osaa ruotsinkielisestä väestöstä uhkaa valinnanvapauden ulkopuolelle jääminen. Suuremmissa taajamissa ruotsinkielinen väestö on hajautunut ympäri aluetta, ja sen takia ruotsinkielisen väestön voidaan katsoa asuvan ”haja-asutusalueella”.

Tilanne voi muuttua ongelmalliseksi sen väestönosan kannalta, joka asuu haja-asutusalueella, josta palveluntuottajat eivät ole kiinnostuneita. Koska maa on harvaan asuttu, on äärimmäisen tärkeää, että maakunnalla on selkeä velvollisuus tarjota sosiaali- ja terveystalveluja niillä maakunnan alueilla, joista yksityiset palveluntuottajat eivät ole kiinnostuneita.

Näissä tapauksissa lakiehdotuksen 43 § ja 81 § palvelun tuottamisesta niin sanotussa markkinapuutetilanteessa tulevat ajankohtaiseksi. Markkinapuutetta koskevilla säännöksillä huomioidaan tosin vain palveluntuottajien määrä eikä sitä, onko palvelua käytännössä saatavilla myös vähemmistön kielellä. Tämä tulee johtamaan tilanteeseen, jossa suomen- ja ruotsinkielistä palvelua tarjoavia palveluntuottajia on virallisesti riittävästi mutta käytännössä ruotsinkielistä palvelua on heikosti saatavilla. Folktinget katsoo, että

säännöstä on täydennettävä siten, että se ottaa huomioon palvelun todellisen saatavuuden omalla äidinkielellä.

Folktingetin näkemyksen mukaan maakuntien on aktiivisesti varmistettava kielivähemmistön vaikuttamistoimielimen myötävaikutus, kun palveluja järjestetään ruotsiksi. Toimielimen tehtävänä on toimia sen hyväksi, että palvelu, jota tuotetaan vähemmistön kielellä, säilyttää korkean laadun ja on maakunnan asukkaiden saatavilla. Toimielimellä on oltava tosiasialliset edellytykset hoitaa tehtävänsä.

Ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilöstön saatavuus on niukka useimmissa ammattiryhmissä, mikä muodostuu ongelmaksi jo tänä päivänä. Valinnanvapauden toteutuminen myös ruotsiksi edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja palveluntuotannossa, niin maakuntien liikelaitoksissa kuin palveluntuottajilla, perustasolla ja laajennetulla perustasolla. On olemassa riski, että esimerkiksi ruotsinkielisen henkilökunnan puute sosiaalihuollossa haittaa palveluntuotantoa ruotsiksi, kun kunnan palveluksessa olevat sosiaalityöntekijät siirtyvät maakunnan liikelaitosten palvelukseen eikä sosiaali- ja terveysasemilla ole saatavissa henkilökuntaa. Folktingetin mukaan asiaa täytyy arvioida myös koulutuspoliittisesta näkökulmasta niin, että ruotsinkielisen hoitohenkilökunnan saatavuus turvataan.

40 § Suoran valinnan palvelujen kieli

Kielellinen jaotus:

Sosiaali- ja terveys- sekä maakuntauudistus siirtää palvelun järjestämisvastuun kunnilta maakunnille. Uudistuksen seurauksena kunnat vapautetaan kaikista sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvistä tehtävistä ja vastuusta. Kunta on siis vastedes epäoleellinen toimija näiden palvelujen osalta. Siksi maakunnat, joihin kuuluu kaksikielisiä kuntia tai sekä suomen- että ruotsinkielisiä kuntia, on johdonmukaisesti määritelty kaksikieliseksi maakunniksi. Kaksikielisillä maakunnilla on velvollisuus järjestää palvelua sekä ruotsiksi että suomeksi.

Ehdotetussa 40 §:n 1 momentissa on kuitenkin päätetty, että kielelliset oikeudet perustuvat kuntalaisuuteen. Siltä osin säännös on ongelmallinen. Säännöksen perusoikeudellisten, valtiosääntöoikeudellisten ja hallinto-oikeudellisten seurauksien arvio on vain pintaraapaisu, mikä tekee ehdotuksesta puutteellisen. Folktinget viittaa hallituksen esitykseen 92/2002 uudeksi kielilainaksi, sivu 8. Esityksen mukaan lähtökohtana on, että kielellisiä oikeuksia voidaan rajoittaa esimerkiksi alueellisesti, kunhan yhdenvertaisuusperiaatetta ei loukata.

Poikkeuslupamenettely

Poikkeuslupa 40 §:n 2 momentissa rajoittaa, kuten 1 momentin säännös, ruotsinkielisen väestön valinnanvapautta, ja Folktinget katsoo, että säännös vaatii erityistä huomiota ja tarkkuutta, sillä sen soveltaminen vaikuttaa käytännössä suuresti ruotsinkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltomarkkinoihin.

Momentin mukaan palveluntuottaja voi saada poikkeusluvan velvollisuudesta tuottaa kaksikielisessä kunnassa palveluja molemmilla kansalliskielillä, jos toimipisteen sijaintialueella on saavutettavissa palveluja yhdenvertaisesti asiakkaiden äidinkielellä. Säännöksen perusteluista käy ilmi, että yhdenvertaisella saavutettavuudella tarkoitetaan muun muassa välimatkaa palveluntuottajalle. Folktinget pitää tätä täsmennystä tervetulleena.

Folktingetin mukaan poikkeusmenettelyssä on kuitenkin merkittäviä heikkouksia. Lain tarkoituksena on edistää asiakkaan mahdollisuutta valita palveluntuottaja. Poikkeusmenettely

näyttäisi kuitenkin mahdollistavan poikkeuslupan ainoastaan sillä perustelulla, että valinnanvapaus on jo olemassa vähemmistön kielellä. Folktinget katsoo, että tällaisen poikkeusmenettelyn tulee perustua hyväksyttäviin, todellisiin poikkeusssyihin.

Folktingetin mielestä on tarpeellista kehittää säännöksiä liittyen menettelyyn poikkeustilanteessa. Uudistuksen voimaantulon alkuvaiheessa syntyy todennäköisesti tilanteita, joissa useat palveluntuottajat anovat poikkeuslupaa, mutta se voidaan myöntää ainoastaan yhdelle tai muutamalle. Sellaisissa tilanteissa on oltava selkeät säännöt, miten menetellä, jotta kielivähemmistön oikeutta valinnanvapauteen ei rajoiteta.

Poikkeuslupan peruuttaminen

Säännöksen 3 momentti antaa maakunnalle mahdollisuuden peruuttaa myöntämänsä poikkeuslupa, jos sijaintialueen olosuhteet muuttuvat siten, etteivät suoran valinnan palvelut ole asiakkaiden yhdenvertaisesti saavutettavissa molemmilla kansalliskielillä. Folktinget kannattaa momenttia ja korostaa, että on erityisen tärkeää, että maakunta jatkuvasti seuraa kielivähemmistön tilannetta kyseessä olevilla alueilla ja heti reagoi, kun palvelujen saavutettavuus ja valinnanvapauden hyödyntäminen eivät enää toteudu.

Lopuksi Folktinget korostaa, että kielivähemmistön vaikuttamistoimielimellä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa maakunnan päätöksäytäntöön tässä asiassa. Toimielimillä tulee olemaan tärkeää tietoa käytännön olosuhteista maakunnassa, ja tätä tietoa tulee hyödyntää päätöksenteossa.

40 § Yhtiöttämisvelvollisuus

Folktinget katsoo, että yhtiöttämisvelvollisuus voi tuoda mukanaan riskejä. Ottaen huomioon, että yhtiöttämisvelvollisuus astuttuaan voimaan on käytännössä peruuttamaton, on jatkovalmistelussa tehtävä perusteellinen arvio siitä, mitä seurauksia yhtiöttämisestä on ruotsinkielisille palveluille.

Liikelaitosten velvollisuus ohjata vähintään 15 prosenttia varoista asiakaseteleihin, joita käytetään liikelaitoksen ulkopuolella, johtaa siihen, että merkittävä osa julkisesta erikoissairaanhoidosta on yhtiötettävä. Asiantuntijoiden mukaan tämä heikentää keskussairaaloiden edellytyksiä ylläpitää päivystystoimintaa. Velvollisuus yhtiöttää osa erikoissairaanhoidosta on Folktingetin mukaan merkittävä riski ruotsinkielisille päivystyspalveluille.

Svenska Finlands folkting

Thomas Blomqvist
Folktingetin puheenjohtaja

Markus Österlund
Folktingetin pääsihteeri

Erik Munsterhjelm
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija sekä hallintoasiantuntija